

Tove Jansson

BON

KUVAN- VEISTÄJÄN

TYTÄR

WSOY

Tove Jansson

**KUVANVEISTÄJÄN
TYTÄR**

SUOMENTANUT KRISTIINA KIVIVUORI

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Ruotsinkielinen alkuteos *Bildhuggarens dotter* ilmestyi 1968.
Ensimmäinen suomenkielinen painos ilmestyi 1969.

Copyright © Tove Jansson 1968

ISBN 978-951-0-40431-7

Kustantaja WSOY
Yhteistyössä Bonnier Books Finland

Painettu EU:ssa

KULTAINEN VASIKKA

Minun ukkini oli pappi ja saarnasi kuninkaalle. Kerran ennen kuin ukin lapset ja lastenlapset ja lastenlastenlapset täyttivät maan, hän tuli pitkälle vihreälle niitylle joka oli metsän ja vuorten reunustama niin että se muistutti paratiisin laaksoa. Vain toisesta päästä niitty oli avoin ja siinä oli merenlahdi jossa jälkeläisten sopi uida.

Silloin ukki ajatteli: tässä minä rupean asumaan ja lisääntymään, sillä tämä on totisesti Kaanaan maa.

Sitten ukki ja mummu rakensivat ison talon jossa oli taitkatto ja paljon huoneita ja portaita ja terasseja ja valtava kuisti, ja he asettivat valkoisia pinnasohvia ja -tuoleja joka paikkaan talon sisälle ja uloskin, ja kun kaikki oli valmista, alkoi ukki istuttaa. Ja kaikki minkä hän istutti juurtui maahan ja lisääntyi, niin kukkaset kuin puutkin, kunnes niitty oli kuin taivaan yrttitarha jossa hän kuljeskeli ison mustan partansa kanssa. Hänen tarvitsi vain osoittaa jotain kasvia kepillään, niin se tuli siunatuksi ja kasvoi niin että paukkui.

Koko talo hukkui kuusaman ja villiviinin peittoon, ja kuistin seinät muodostuivat pienistä ruusuista jotka osasivat kiivetä. Niiden takana istui mummi vaaleanharmaassa silkkileningissä ja kasvatti lapsiaan. Hänen ympärillään lensi niin paljon mehiläisiä ja kimalaisia että ilmassa oli kuin hiljaista urkujensoittoa, ja päivällä paistoi aurinko ja yöllä satoi, ja kivikkopuutarhassa asui enkeli jota ei saanut häiritä.

Hän oli siellä vielä silloin kun äiti ja minä tulimme ja ru-

pesimme asumaan läntisessä huoneessa jossa myös oli valkoisia huonekaluja ja rauhallisia tauluja mutta ei veistoksia.

Minä olin lapsenlapsi. Karin oli myös lapsenlapsi, mutta hänellä oli luonnonkihara tukka ja hyvin isot silmät. Me leikimme Israelin lapsia kedolla.

Jumala asui vuorella kivikkopuutarhan takana, sielläpäin oli suo jonne pääsy oli kielletty. Auringon laskiessa hän levittäytyi lepäämään usvana talon ja niityn yllä. Hän osasi tehdä itsensä kapeaksi ja ryömiä sisälle mihin tahansa nähdäkseen mitä toinen puuhasi, ja joskus hän oli pelkkä iso silmä. Hän oli muuten ukin näköinen.

Me napolisimme erämaassa ja niskoittelimme yhtenänsiksi että Jumala niin mielellään antaa anteeksi syntisille. Jumala kielsi meitä kokoamasta mannaa kultasateen alta mutta me kokosimme silti. Silloin hän lähetti matoja ylös maasta ja ne söivät mannan. Mutta me emme lakanneet niskoittelemasta ja napisemasta.

Koko ajan me odotimme että hän suuttuisi ja näyttäytyisi. Se oli huimaava ajatus. Meidän oli vaikea ajatella mitään muuta kuin Jumalaa. Me uhrasimme hänelle, me annoimme hänelle mustikoita ja paratiisiomenoita ja kukkia ja maitoa, ja joskus hän sai pienen polttouhrin. Me lauloimme hänelle ja pyysimme koko ajan että hän antaisi meille merkin josta näkisi, että häntä kiinnosti mitä me teimme.

Ja eräänä aamuna Karin tuli sanomaan että nyt hän oli saanut merkin. Jumala oli lähettänyt keltasirkun hänen huoneeseensa ja se oli mennyt istumaan sille taululle jossa Jeesus kulkee vetten päällä ja oli nyökännyt kolme kertaa.

Totisesti, totisesti minä sanon sinulle, sanoi Karin. Valitut pitää aina kunniaansa ylennettämän.

Hän pani ylleen valkoisen leningin ja piti koko päivän

ruusuja tukassaan, veisasi ylistystä ja oli teennäinen. Hän oli kauniimpi kuin koskaan ja minä vihasin häntä. Minunkin ikkunani oli ollut auki. Minun seinälläni oli taulu joka esitti suojelusenkeliä rotkon partaalla. Minä olin uhrannut yhtä monta polttouhria ja poiminut Jumalalle vielä enemmän mustikoita. Ja mitä napinaan tulee, niin minä olin niskoitellut siinä kuin Karinkin saadakseni taivaallisen anteeksiannon.

Kuistilla aamuhartaudessa Karin oli sen näköinen kuin ukki olisi saarnannut pelkästään hänelle. Hän nyökkäsi hiljalleen ja piti syvämielteistä ilmettä. Kätensä hän pani ristiin jo kauan ennen Isämeitä. Veisatessaan hän katsoi selvästi kattoon. Sen keltasirkkutapauksen jälkeen Jumala oli kokonaan hänen.

Me lakkasimme puhumasta toisillemme ja minä lopetin napolisemisen ja uhraamisen ja olin niin mustasukkainen että voin pahoin.

Eräänä päivänä Karin pani kaikki serkut niitylle riviin, nekin jotka eivät osanneet vielä puhua, ja piti heille raamatunselitystunnin.

Silloin minä tein kultavasikan.

Kun ukki oli nuori ja istutti vielä täyttä päätä, hän pani niityn alapäähän kuusia kasvamaan ympyrän muotoiseksi ryhmäksi koska tahtoi juoda kahvia havumajassa. Kuuset kasvoivat kasvamistaan, niistä tuli valtavia mustia puita jotka sotkivat toistensa oksat. Kuusimajassa oli aivan pimeää ja kaikki neulaset varisivat ja laskeutuivat paljaalle maalle kun ne eivät koskaan saaneet aurinkoa. Kukaan ei viitsinyt enää juoda kahvia kuusimajassa, sitä juotiin kultasateen alla tai kuistilla.

Minä tein kultavasikkani kuusimajassa koska se oli pa-

kanallinen paikka ja koska ympyrän muotoinen miljöö on aina eduksi veistoksille.

Jalkoja oli hyvin vaikea saada pysymään pystyssä, mutta lopulta se onnistui ja varmuuden vuoksi naulasin ne kiinni jalustaan. Joskus minä olin ihan hiljaa ja kuuntelin, milloin Jumalan viha jyrähtäisi ensimmäisen kerran. Mutta hän ei puhunut toistaiseksi mitään. Vain hänen iso silmänsä katsoi latvojen välisestä aukosta alas kuusimajaan. Viimeinkin olin saanut hänet kiinnostumaan.

Vasikan pää onnistui mainiosti. Tekoaineina minulla oli peltipurkkeja, räsyjä ja muhvin jäännökset, ja nämä kaikki sidoin yhteen narulla. Jos meni vähän matkan päähän ja katseli silmät sirrillään, niin veistoksessa oli kuin olikin siinä pimeän keskellä heikkoa kullanhohtoa, etenkin sillä kohtaa missä turpa oli.

Minä kiinnostuin tästä kovasti ja aloin ajatella yhä enemmän kultavasikkaa ja yhä vähemmän Jumalaa. Kultavasikka oli erinomainen. Lopuksi panin sen ympärille kiviä kehään ja kokosin kuivista oksista polttouhrin.

Vasta kun uhri oli valmis sytytettäväksi, alkoi pelko taas karmia selkäpiitä ja minä kuuntelin liikahtamatta.

Jumala pysytteli ihan hiljaa. Ehkä hän odotti että hakisin tulitikut esille. Hän tahtoi nähdä, uskaltaisinko tosiaan tehdä jotain niin ennenkuulumatonta, että uhraisin kultaiselle vasikalle ja vielä tanssisinkin sille. Silloin hän tulisi alas vuoreltaan salamoivana tuomion pilvenä ja näyttäisi että oli huomannut minun olemassaoloni. Karin keltasirkkunsa ja pyhyytensä ja mustikoittensa kanssa saisi painua sen tien.

Minä seisoin ja kuuntelin kuuntelemistani, ja hiljaisuus kasvoi kunnes se tuli suunnattomaksi. Kaikki kuunteli. Oli myöhäinen iltapäivä ja kuusiaidan lävitse tuli hiukan valoa

joka teki oksat punaisiksi. Kultavasikka katsoi minuun ja odotti, ja minun jaloissani kulki väreitä. Kävelin takaperin kuusten välistä aukkoa kohti ja katselin kultavasikkaa koko ajan, sitten tuli valoisampaa ja lämpimämpää ja minä ajattelin, että sen olisi voinut signeeratakin, jalustaan.

Mummu seisoj niityllä ja hänellä oli yllään kaunis harmaa silkkilenkinsä ja keskijakaos oli suora kuin enkelillä.

Mitä sinä olet leikkinyt, hän kysyi ja meni minun ohitseni. Hän pysähtyi katselemaan, rutisti minua hajamielisesti vilpoista silkkiä vasten ja sanoi: No kas mitä sinä olet tehnyt. Pienen karitsan. Jumalan pienen karitsan.

Sitten hän päästi minut ja lähti kävelemään hitaasti niityn yli.

Minä jäin siihen ja silmiäni alkoi kuumottaa ja kaikesta putosi pohja pois ja Jumala muutti takaisin vuorilleen ja rauhoittui. Mummu ei edes huomannut että se oli vasikka! Karitsa, voi kauhistuksen kanahäkki! Se ei ollut karitsan näköinen vähän vähääkään, ei sinnepäinkään!

Minä katselin ja katselin vasikkaani. Ja mummun arvostelu riisui sen yltä kaiken kullan ja sen jalat olivat väärin ja sen pää oli väärin, kaikki oli väärin ja jos se yleensä jotakin muistutti niin ehkä sitten karitsaa. Se ei ollut mistään kotoisin. Se oli kaukana veistoksesta.

Minä menin sekalaisten komeroon ja istuin siellä kauan miettimässä. Minä löysin sieltä säkin. Sen panin päälleni ja sitten menin laahustamaan ympäri niittyä Karinin nähden, polvet koukussa ja hiukset silmillä.

Mitä tuo on, kysyi Karin.

Silloin minä vastasin: totisesti, totisesti minä sanon sinulle, minä olen suuri syntinen.

Oho, sanoi Karin. Huomasin että olin tehnyt vaikutuksen.

Sitten olimme taas niin kuin tavallisesti, makasimme kultasateen juurella ja kuiskutelimme Jumalasta. Ukki kuljeskeli ympäri ja sai kaiken kasvamaan ja enkeli asui edelleen kivikkopuutarhassa ikään kuin mitään ei olisi tapahtunut.

PIMEYS

Venäläisen kirkon takana on rotko. Sammal ja roskat ovat liukkaita ja rotkon pohjalla loistaa teräväsärmäisiä säilyketölkkejä. Niitä on ladottu sinne päälletysten sadat vuodet ja kasa korkeenee korkenemistaan tummanpunaista pitkulaista taloa kohti jossa ei ole ikkunoita. Punainen talo mataa kallion ympäri, ja on hyvin merkitsevä seikka ettei siinä ole ikkunoita. Talon takana on satama, se on hiljainen eikä siellä ole laivoja. Kalliolla kirkon juurella on pieni puinen ovi joka on aina lukossa.

Pidätä henkeäsi kun juokset siitä ohi, sanoin Pojulle. Muuten maan madot tulevat ja vievät.

Pojulla on aina nuha. Hän osaa soittaa pianoa ja hän pitää käsiään edessä ikään kuin pelkäisi että jokin käy kimppuun, tai ikään kuin hän pyytäisi anteeksi. Minä pelottelen häntä aina, ja hän kulkee aina minun perässäni saadakseen pelästyä.

Heti hämärän tultua alkaa iso harmaa olento ryömiä sataman yli. Sillä ei ole kasvoja mutta hyvin selvät kädet, sen ryömiessä ne peittävät saaren toisensa jälkeen. Kun saaret loppuvat, se ojentaa veden yli käsivartensa, hyvin pitkän käsivarren joka hiukan vapisee, ja alkaa hapuilla Katajanokkaa. Sormet ojentuvat venäläistä kirkkoa kohti ja koskettavat kalliota – huh! Iso harmaa käsi!

Minä tiedän, mikä on kaikista kauheinta. Se on luistinrata. Minulla on kuusikulmainen luistinmerkki ommeltuna villa-

takkiin. Luistinavain riippuu kaulassa, kengännarussa. Alas jälle mennessä luistinrata on vain pieni valojen muodostama rannerengas kaukana pimeän sisässä. Satama on meri täynnä sinistä lunta ja yksinäisyyttä ja apeaa raitista ilmaa.

Poju ei luistele koska hänellä jalat taittuvat kaksin kerroin mutta minun täytyy. Luistinradan takana on se ryömivä olio ja radan ympäri kulkee mustavetinen rengas. Vesi hengittää jään reunassa, se liikkuu hiljaa, joskus se nousee huokaitten ja tulvii jälle. Kun on päässyt pelastautumaan luistinradalle, on vaara poissa mutta tulee alakuloinen olo.

Satamäärin mustia ihmisiä liikkuu ympäri, ympäri, kaikki samannepäin, päättäväisesti ja ilman tarkoitusta, ja keskellä istuu kaksi jäistä ukkoa soittamassa suojapeitteen alla. He soittavat Ramonaa ja 'Olen kotona kun eukkoni on poissa.' On kylmä. Nenä vuotaa ja kun sitä pyyhkii, tulee jääpuikkoja lapsiin. Luistimet on pantava kiinni korkoihin. Korossa on rautainen reikä, se on aina täynnä pikkukiviä. Ne minä kaivan luistinavaimella pois. Sitten tulee kankeiden hihnojen vuoro, ne on pujotettava reikiinsä. Ja sitten luistelen ympäri muitten kanssa jotta saisin raitista ilmaa ja koska luistinmerkki on niin kallis. Täällä ei ole ketään jota voisi pelotella, kaikki menevät lujempaa kuin minä, jää ritisee ja ratisee kun vieraat varjot hurauttavat ohi.

Lamput heiluvat tuulessa. Jos ne sammuisivat, me luistelisimme pimeässä, ympäriinsä ympäriinsä, soitto jatkuisi ja vähitellen railo tulisi leveämmäksi, se ammottaisi ja hengittäisi kiivaammin ja koko satama olisi yhtäkkiä vain musta vesi jossa on yksinäinen jääsaari ja siinä me luistelisimme iankaikkisesta iankaikkiseen aamen.

Ramona on kuvankaunis ja kalpea kuin ukkosmorsian. Hän on lapsilta kielletty. Mutta ukkosmorsiamen olen näh-

nyt vahakabinetissa. Isä ja minä rakastamme vahakabinet-teja. Salama iski siihen naiseen juuri kun hänen piti mennä naimisiin. Se iski myrttikruunuun ja meni jalkojen läpi ulos. Siksi ukkosmorsian on avojaloin, jalkapohjissa näkee selviä sinisiä koukeroviivoja siinä mistä salama on mennyt ulos.

Vahakabinetissa näkee, kuinka helposti ihmisiä saa rikki. Niitä voi murskata, repiä kahtia, sahata kappaleiksi muun muassa. Turvassa ei ole kukaan ja siksi on tärkeää, että löytää ajoissa piilopaikan.

Minulla oli tapana laulaa Pojulle surulaulua. Hän piti käsiään korviensa päällä mutta kuunteli sentään. Surunsaari ompi aina elo tää, kesken elämisen kuolo luokses ehättää, ja maaksi maaduttaa. Surunsaari oli luistinrata. Me piirsimme siitä kuvan ruokapöydän alla. Poju piirsi viivoittimella, hän piirsi lankkuaidan joka ainoan lankun ja pani lamput tasais-ten välimatkojen päähän toisistaan ja hänellä oli aina liian kova kynä. Minä piirsin 4 B:llä pelkkää mustaa. Se oli jään pimeys tai railo tai tuhat mustaa ihmistä pakenemassa ympyrän muotoisena piirinä luistimet narskuen. Poju ei ymmärtänyt minun piirroksiani ja silloin otin punakynän ja kuiskasin: Verijalkiä! Verijalkiä kaikkialla pitkin jäätä! Ja Pojun huutaessa minä kiinnitin julmuuden paperiin niin ettei se päässyt kimppuun.

Kerran sunnuntaina minä opetin hänelle, kuinka hän pääsisi pakoon niitä käärmeitä joita on heidän isossa plyysima-tossaan. Ei siinä tarvita muuta kuin että kävelee vain vaaleita reunoja pitkin, pelkästään vaaleiden värien päällä. Jos astuu vahingossa ruskealle, on hukassa. Käärmeitä on vilisemällä, sitä ei voi kuvata edes, se täytyy ajatella. Jokaisen täytyy aja-tella itse oma käärmeensä, sillä toisen käärmeestä ei voi kos-kaan tulla yhtä kauheaa.

Hän kulki maton yli varovaisesti pienin askelin ja kädet ojossa, ja iso märkä nenäliina lepatti surkeana hänen toisessa kädessään.

Nyt tulee kapea kohta, minä sanoin. Pidä nyt varasi ja koeta hypätä keskelle sen vaalean kukan päälle!

Kukka oli hänestä takaviistoon ja kuvio kapeni siinä silmukaksi. Hän koetti vimmatusti pysyä tasapainossa ja heilutti nenäliinaansa, hän alkoi huutaa ja sitten hän kaatui ruskean päälle. Hän huusi huutamistaan ja kieriskeli matolla, hän kieri lattian yli kaapin alle. Minäkin huusin, minä ryömin hänen perässään ja heitin käteni hänen ympärilleen ja pidin hänestä kiinni kunnes hän rauhoittui.

Plyysimattoja ei saisi olla, ne ovat vaarallisia. On paljon parempi asua ateljeessa, jossa on sementtilattia. Siksi Pojulla onkin aina ikävä meille.

Me kaivamme salaista käytävää seinän läpi. Minä olen jo kaivanut hyvän matkaa ja jatkan sitä vain silloin kun olen yksin. Puupaneelista minä jotenkin selviydyin, mutta sitten piti ottaa marmorivasara apuun. Pojulla on paljon pienempi reikä, mutta hänen isällään onkin niin huonot työkalut että se on synty ja häpeä.

Aina kun minä olen yksin, nostan seinäverhoa ja jatkan hakkaamista eikä kukaan ole huomannut mitä minä teen. Seinäverho on äidin, hän on nuorena maalannut sen säkkikankaalle. Se esittää iltaa. Siinä on suorja runkoja jotka kohoavat sammalista, ja taivas on runkojen takaa punainen koska aurinko laskee. Kaikki paitsi aurinko on tummunut ja saanut epämääräisen harmaanruskean värin, mutta kapeat punaiset juovat loistavat kuin tuli. Minä rakastan äidin maalausta. Se menee syvälle seinään, syvemmälle kuin minun reikäni, syvemmälle kuin Pojun salongin seinään asti,

se menee loputtoman kauas, eikä siinä koskaan pääse perille näkemään missä aurinko laskee, mutta punainen tulee aina vain vahvemmaksi. Minä luulen että siellä palaa! Iso kauhea tulipalo, sellainen jota isä aina odottaa päivät päästään.

Silloin oli talvi kun isä ensimmäisen kerran näytti minulle tulipalonsa. Hän kulki etumaisena jään yli ja äiti tuli perässä ja veti minua kelkassa. Silloinkin oli sama punainen taivas ja samat mustat ihmiset juoksemassa ja jotakin hirveää oli tapahtunut. Jäällä lojui mustia teräviä esineitä. Isä keräsi niitä ja pani ne minun syliini, ne olivat kovin raskaita ja painoivat minun vatsaani.

Räjähdyks on kaunis sana ja hyvin iso. Myöhemmin opin muita, sellaisia joita voi kuiskata vain yksin ollessaan. Vääjäämätön. Ornamentiikka. Profiili. Katastrofaalinen. Sähköinen. Siirtomaatavarainkauppa.

Ne tulevat vielä isommiksi jos ne sanoo monta kertaa. Pitää vain kuiskata ja kuiskata ja antaa sanan kasvaa, kunnes mitään muuta ei enää ole kuin se sana.

Minkähän tähden tulipaloja on aina yöllä? Ehkä isä ei välitä niistä jotka syttyvät päivällä koska taivas ei ole silloin punainen. Isä herätti meidät aina ja me kuulimme kun paloauto ulvoi, meillä oli kova kiire ja me juoksimme katuja pitkin jotka olivat ihan tyhjinä. Isän tulipalolle oli kauhean pitkä matka. Kaikki talot nukkuivat ja ojensivat savupiippujaan punaista taivasta kohti joka lähenei lähenemistään, ja lopulta oltiin perillä ja isä nosti minut ja näytti minulle palon. Mutta joskus se olikin vain huono pieni tulipalo joka oli sammunut kauan sitten, ja silloin isä oli pettynyt ja allapäin ja häntä piti lohduttaa.

Äiti pitää vain pienistä tulipaloista joita hän tekee salaa tuhkakuppiin. Ja uunivalkeista. Hän tekee valkean ateljee-

hen ja välikköön joka ilta kun isä on mennyt ulos tuttuja haeskelemaan.

Kun valkea palaa, me vedämme ison tuolin esille. Ateljeen valot sammutetaan ja me istumme valkean edessä ja äiti sanoo: oli kerran pieni tyttö joka oli niin tavattoman kaunis, ja hänen äitinsä piti hänestä niin tavattomasti... Jokaisen kertomuksen täytyy alkaa samalla tavalla, sitten ei enää ole niin väliä. Lempeä, verkkainen ääni lämpimässä pimeydessä, ja minä tuijotan tuleen eikä mikään ole vaarallista. Kaikki muu on ulkona eikä pääse sisään. Ei nyt eikä milloinkaan.

Minun äidilläni on iso tumma tukka, se valahtaa ympärille kuin pilvi, se tuoksuu hyvälle, se tuo mieleen kirjan surulliset kuningattaret. Kaunein kuva on eräs kokosivun kuva. Siinä on maisema hämärässä, liljojen peittämä tasainen niitty. Joka puolella niittyä vaeltaa kalpeita kuningattaria ruiskukannu kädessä.

Lähin niistä on huumaavan kaunis. Hänen pitkä tumma tukkansa on pehmeä kuin pilvi ja piirtäjä on sirottanut siihen paljetteja, luultavasti peitevärillä sitten kun kaikki muu oli valmista. Profiili on lempeä ja vakava. Siinä hän nyt kulkee kastelemassa elämänsä loppuun saakka eikä kukaan tiedä, miten kaunis ja surullinen hän on. Ruiskukannut on maalattu oikealla hopeavärillä, ja kuinka kustantajalla on ollut siihen varaa, sitä äiti ja minä emme käsitä.

Äidin kertomuksissa puhutaan usein Mooseksesta, siitä kun hän oli kaislikossa ja muuta; ja Iisakista ja ihmisistä joilla on koti-ikävä omaan maahansa, tai jotka eksyvät ja löytävät perille; ja Eevasta ja paratiisin käärmeestä ja suurista myrskyistä, jotka asettuvat viimein. Useimmilla ainakin on vähän ikävä kotiin ja vähän yksinäistä, he kätkeytyvät hiustensa si-

sään ja muuttuvat kukkasiksi. Joskus he muuttuvat sammakkoiksi ja Jumala valvoo heidän ylitseen koko ajan ja antaa heille anteeksi, paitsi silloin kun hän suuttuu ja loukkaantuu ja hajottaa kokonaisia kaupunkeja siksi että he uskovat muihin jumaliin.

Mooseskaan ei aina hillinnyt itseään. Mutta naiset sen kuin odottivat ja ikävöivät kotiin. Oi minä vien sinut omaan maahasi tai mihin maahan sinä vain tahdot ja maalaan paljetteja sinun hiuksiisi ja rakennan sinulle linnan ja me asumme siinä kuolemaan asti emmekä koskaan, koskaan hylkää toisiamme. Ja korven synkän pimennossa myrskypilven pauhatessa kulki pieni lapsonen yöllä yksin samoten yö pitkä oli loputon ja korpi kolkko valoton lapsi kulki itkien suruissansa aatellen koskaan en ma kotihin pääse äidin luo vilu nälkä pimeä mulle kuolon tuo. Erittäin mieltätydyttävää. Tällaista oli kun me telkesimme kaiken vaarallisen ulos.

Isän veistokset liikkuivat ympärillä hiljaa tulen hohteessa, hänen surulliset valkeat naisensa, jotka astuivat varovaisen askelen, kaikki valmiina pakoon. He tiesivät siitä vaarallisesta jota on kaikkialla, mutta mikään ei voinut pelastaa heitä ennen kuin heidät oli hakattu marmoriin ja pantu museoon. Siellä sitä on turvassa. Museossa tai sylissä tai puussa. Ehkä peitonkin alla. Mutta parasta on sentään istua korkeassa puussa, nimittäin mikäli ei enää ole äitinsä vatsassa.

KIVI

Se oli hiiliröykkiön ja tavaravaunujen välissä parin lankunpätjän alla ja luoja ihme oli, ettei kukaan ollut löytänyt sitä ennen minua. Koko toinen kylki kimalsi hopeaa, ja jos hieroi pois hiilinsirut, näki että hopeaa oli kiven sisässäkin. Se oli valtavan iso kivi ja pelkkää hopeaa eikä sitä ollut löytänyt vielä kukaan.

En uskaltanut kätkeä sitä, joku olisi voinut nähdä ja mennä ottamaan sillä aikaa kun minä olisin juossut kotiin. Se täytyi viedä kierittämällä. Jos joku tulisi estämään, minä istuisin kiven päällä ja huutaisin täyttä kurkkua. Voisin purakin sitä ihmistä sillä aikaa kun se yrittäisi kiven nostamista. Voisin tehdä mitä tahansa.

Sitten minä rupesin kierittämään. Se oli kovin hidasta. Kivi sen kuin meni selälleen ja lojui siinä hievahtamatta, ja kun sain sen taas kääntymään, se alkoi maata mahallaan ja keinua. Hopea lähti irti ja muuttui pieniksi ohuiksi liuskeiksi, jotka juuttuivat maahan ja menivät rikki kun niitä yritti kaivaa ylös.

Minä menin polvilleni ja aloin kierittää, se meni jo paremmin. Mutta kivi kääntyi vain puolen kierrosta kerrallaan ja siihen meni kauheasti aikaa. Kukaan ei piitannut minusta mitään niin kauan kuin kieritin kiveä satamassa. Sitten sain sen ylös katukäytävälle ja silloin alkoi olla hankalampaa. Ihmiset pysähtyivät, koputtivat sateenvarjollaan käytävään ja sanoivat kaikenlaista. Minä en sanonut mitään, minä vain

katselin niitten kenkiä. Vedin lakin silmilleni ja sen kuin kieritin ja kieritin, ja sitten kivi oli saatava kadun yli. Nyt olin kierittänyt sitä jo monta tuntia katsomatta ylös kertaakaan ja kuuntelematta mitä minulle sanottiin. Minä tuijotin vain hopeaan, joka oli kaiken hiilitomun ja muun roskan alla, ja tein itselleni pienen tilan jossa ei ollut muuta kuin kivi ja minä. Mutta nyt se oli saatava kadun yli.

Auto toisensa jälkeen ajoi ohi, joskus raitiovaununkin, ja kuta kauemmin odotin, sitä hankalampaa oli kieräyttää kivi ajotielle.

Lopulta jalat alkoivat täristä ja silloin tiesin että nyt on liian myöhäistä, että muutaman sekunnin päästä on liian myöhäistä, ja niin minä annoin sen pudota katuojaan ja aloin kierittää sitä siinä oikein sukkelaan ja katsomatta ylös. Minä pidin nenääni ihan kiven päällä niin että se tila johon minä meidät kätkin olisi mahdollisimman pieni, ja aivan hyvin kuulin kun autot pysähtyivät ja olivat vihaisia, mutta minä vedin viivan niitten ja itseni väliin ja sen kuin kieritin kiveäni. Asioita voi teljetä ulos, jos jokin muu on tarpeeksi tärkeää. Se käy päinsä aivan hyvin. Tarvitsee vain mennä kippuraan, ummistaa silmänsä ja hokea jotakin isoa sanaa koko ajan kunnes on turvassa.

Minua alkoi väsyttää kun pääsin raitiovaunun kiskoille asti, ja niin menin kiven päälle maata ja pidin siitä kiinni. Mutta raitiovaunu kilisti ja kilisti ja niin minun täytyi taas ruveta kierittämään eikä minua pelottanut enää, minä olin vain vihainen ja siitä tuli parempi olo. Sitä paitsi kivi ja minä olimme tehneet itsellemme niin pienen tilan ettei ollut väliä kuka se huusi ja mitä. Me olimme tavattoman vahvoja. Me pääsimme taas käytävälle ihan noin vain ja sitten jatkoimme ylös Luotsikadun mäkeä. Meidän perässämme kulki kapea

polku joka oli silkkaa hopeaa. Joskus levättiin yhdessä, sitten taas jatkettiin.

Me tulimme porttihalviin ja saimme oven auki ja sitten piti kavuta portaat. Se kävi päinsä, jos seisoj polvillaan ja piti lujasti kiinni molemmin käsin ja odotti kunnes pääsi hyvään tasapainoasentoon. Sitten piti nipistää vatsa sisälle ja pidättää henkeä ja puristaa ranteet polviin. Sitten mars ylös, äkkiä, reunan yli, ja vatsa losahti taas ja sitten sitä kuunteli ja odotti, mutta portaikossa oli tyhjää. Ja sitten taas sama uudestaan.

Kun portaikossa tuli mutka vastaan ja askelmat kapenivat, piti siirtyä seinään päin. Me kiipesimme hitaasti ylemmäksi eikä ketään tullut vastaan. Sitten menin taas kiven päälle maata ja sen kuin hengitin ja katselin hopeaa, siinä oli hopeaa monen miljoonan edestä, eikä muuta kuin neljä kerrosta enää niin oltaisiin perillä.

Neljännessä se tapahtui. Käsi luiskahti lapasen sisällä, minä kaaduin päistikkaa ja makasin hiljaa ja kuulin sen kamalan äänen kun kivi putosi. Ääni kasvoi kasvamistaan, se oli samanlaista ääntä kuin krääsä ja karski ja karmia, pelkkää k:ta koko ajan ja lopuksi pehmeä mätkähdys kun kivi iski Niemisen oveen.

Maailma loppui ja minä peitin lapasilla silmäni. Mitään ei tapahtunut. Suuria kaikuja samosi portaissa ylös ja alas mutta mitään ei tapahtunut. Missään ei tullut vihaisia ihmisiä ulos ovista. Mutta ehkä ne väijyivät oviensa *takana*.

Minä laskeuduin taas nelin kontin. Jokaiseen porrasaskelmaan oli puraistu puoliympyrän muotoinen pieni lovi. Alempana puoliympyrät olivat isoja, ja yltympäriinsä oli lennellyt siruja ja ne tuijottivat minuun. Minä kieritin kiven pois Niemisen oven edestä ja aloitin uudestaan. Taas

mentiin ylöspäin, tasaista vauhtia ja puremiin vilkaisematta. Me pääsimme sen kohdan ohi missä vahinko tapahtui ja lähdimme parvekkeenoven edessä. Se on tummanruskea ja siinä on pienet nelikulmaiset ruudut.

Silloin minä kuulin kun katuovi avattiin ja lyötiin kiinni ja joku alkoi tulla ylös portaita. Hän tuli ja tuli ja tuli, hyvin hitain askelin. Minä ryömin kaiteen juurelle kurkistamaan. Siitä näki alas, portaiden välissä oli pitkä kapea suorakulmio jota porraskaide kiristi kokoon pitkin matkaa alas asti, ja kaidetta myöten tuli ylös iso käsi, ympäri ja ympäri, lähemmäksi ja lähemmäksi. Siinä oli täplä keskellä ja siitä tiesin että se oli talonmiehen tatuoitu käsi, luultavasti hän menisi vinttiin asti.

Minä avasin parvekkeenoven niin hiljaa kuin osasin ja aloin väentää kiveä kynnyksen yli. Kynnys oli korkea. Minä kieräytin kiveä ajattelematta mitään, minua pelotti kovasti enkä tahtonut saada otetta ja kivi kierähti viistoon ovenrakoja kohti ja juuttui siihen. Parvekkeelle vei kaksi ovea ja ylhäällä niitten välissä oli rautainen kierukka, talonmies oli pannut sen siihen kun rouvat eivät koskaan muistaneet panna ovea kiinni. Minä kuulin kun sen kierteet puristui-
vat kokoon, ne lauloivat hiljaa puristuessaan yhteen kiven ja minun kahta puolta, ja minä vedin jalkani koukkuun ja heittäydyin kiven päälle ja kävin sen kimppuun ja yritin kierittää, mutta rako tuli aina vain ahtaammaksi ja minä tiesin että talonmiehen käsi liukui kaidetta pitkin ylöspäin.

Kiven hopea oli ihan minun kasvojeni lähellä ja minä tartuin kiveen ja aloin jalat tanassa kierittää, ja sitten se yhtäkkiä kellahti parvekkeen puolelle, pyörähti ympäri moneen kertaan ja sitten rautaisen kaiteen alle ja siitä ulos ja sinne se katosi.

Nyt näin pelkkiä tomuhahtuvia, ne olivat kevyitä ja hienoja kuin untuva ja siellä täällä oli pieni säie väriä. Makasin maassa vatsallani ja ovi puristi kaulaa ja kaikki oli ihan hiljaista siihen saakka kun kivi ennätti pihalle asti. Siellä se hajosi pirstaleiksi kuin meteori, se peitti hopealla roskapöntöt ja pyykin ja kaikki portaat ja ikkunat! Koko Luotsikatu 4:n se hopeoi avatessaan sydämensä, ja kaikki rouvat syöksyivät ikkunaan ja luulivat että oli tullut sota tai tuomiopäivä! Joka ainoa ovi avattiin ja kaikki juoksivat portaissa ylös ja alas, talonmies etunenässä, ja näkivät että jokin peto oli haukannut palasen jokaisesta askelmasta ja taivaalta oli pudonnut meteori.

Mutta minä makasin puristuksissa ovien välissä enkä puhunut mitään. En puhunut mitään myöhemminkään. Kukaan ei tullut tietämään että me kerran olimme niin vähällä tulla rikkaiksi.

TOVE JANSSONIN HAUSKAT LAPSUUDENMUISTELMAT

Tove Jansson (1914–2001) kietoo lukijan pikkusormensa ympäri näissä ”muistelmissa”, joiden ympäristönä on milloin isän, kuvanveistäjä Viktor Janssonin, ateljee 1920-luvun Katajanokalla, milloin kesäinen Pellinki, meren lahdet ja poukamat.

Teoksen ”oikeita” henkilöitä ovat ukki, mummi, isä, äiti, Anna ja Jeremiah sekä täti jolla on idea ja Poju jolla on aina nuha. Mutta yhtä oikea on Jumala, joka asuu kivikkopuutarhan takana.

Kirjassa lomittuvat lapsen arkipäivän tyyni realismi, idylli ja satu, jota rohkea mielikuvitus kuohuttaa. Ja niin ymmärrämme, mistä muumipeikot ovat peräisin.

D

www.wsoy.fi
T84.2

Kansi: Sanna Mander

Etukannen kuva: Tove Jansson

Takakannen kuva: © Per Olov Jansson / Moomin Characters

BON

ISBN 978-951-0-40431-7

9 789510 404317